

AMERICA dat stiet, ok in 2030

Inleiding

Deze blik op de toekomst begint met het verwoorden van een droom, hoe America er in 2030 uit ziet. Daarbij wordt ook het verhaal van Maria verteld, inwoner anno 2030. In deel 2 werken we de kenmerken van America uit en de voorwaarden voor een vitaal en levensloopbestendig dorp.

Deel 1 Droom: America anno 2030

America anno 2030 is sterk veranderd, maar nog steeds een vitaal en positief gezond dorp, dat wil zeggen een dorp waarin alle aspecten van gezondheid door de gemeenschap samen met professionals in samenwerking ingevuld worden. Het dorp telt nu ongeveer 1965 inwoners. Het gaat goed met de basisschool, het aantal kinderen is constant. Het aantal gezinnen is licht afgenomen. Er woont een relatief groot aantal arbeidsmigranten in en om America, die - voor zover ze langer verblijven - betrokken zijn/worden bij het dorp. Een aantal verenigingen zijn gefuseerd en een groot deel van de jeugd gaat buiten America sporten. 30% van de bewoners is boven de 65 jaar (waarvan 12 % boven de 75 jaar).

In de woningvoorraad heeft een verschuiving plaatsgevonden. Grotere panden in het dorp zijn verbouwd tot kleinere seniorenwoningen, waarvan de pastorie een mooi voorbeeld is. Er zijn ook nieuwe seniorenwoningen gerealiseerd, inclusief een aantal collectieve woonvormen. Daarbij is slim gebruikt gemaakt van de investeringsmogelijkheden in duurzaamheid: alle woningen zijn energie-neutraal. Naast particuliere huur worden ook een aantal woningen verhuurd door de dorps-wooncoöperatie, die ook het wozoco exploiteert. In het wozoco zijn 11 woningen opgewaarderd tot zorgwoningen, waarbij de zorg ambulante verleend wordt door de thuiszorg in samenwerking met medische voorzieningen van t LaefHoës. Twee woningen zijn aangepast voor respijtzorg met 24 uur zorg. Het gemeenschapshuis is verplaatst en Aan de Brug fungeert als een zorghoës. Er is een overkapte verbinding gemaakt met 't LaefHoës dat een breed pakket aan professionele en maatschappelijke zorg verleend, inclusief verschillende vormen van dagopvang gedurende 5 dagen in de week. Daarvoor is t LaefHoës allianties aangegaan met het ziekenhuis en grotere zorginstellingen zodat t LaefHoës in combinatie met het WOZOCO een anderhalfde lijnsvoorziening is geworden. Daarmee is er een gezonde basis voor bijna alle zorgbehoevende ouderen om in t dorp te kunnen blijven wonen. Daarbij is ook de Vervoersdienst belangrijk. Ook de Bondszaal is verbouwd tot kleinere woningen, de fanfare is verhuisd naar de kerk die getransformeerd is naar gemeenschapshuis, waar veel organisaties en verenigingen geclusterd samenkomen, zoals de Oudheidkamer, biljartvereniging, Jong Nederland en het jongerencentrum. De Pastoor Jeukenstraat heeft zich ontwikkeld tot een dorps beleef-boulevard, waarvoor het straatbeeld is aangepast voor voetgangers en rollators. De oude winkeltjes zijn omgevormd in een B&B en kleine horeca. De supermarkt heeft zich ontwikkeld tot een breed servicecentrum, waar je naast je boodschappen en je on-line bestellingen ook alle andere diensten kunt ophalen. America slaagt er op deze manier in om de toeristen die verblijven op de grotere parken, aantrekkelijke mogelijkheden te bieden, met een accent op senioren.

Maria zegt; ik zou nergens anders willen wonen

Maria is vlak na haar 75^e verjaardag verhuisd naar een appartement in de oude pastorie, gehuurd van de Wooncoöperatie America. Ze heeft haar vorige woning, waar ze 40 jaar met haar inmiddels overleden man woonde, verkocht aan een jong gezin. Daarbij hielp de gemeente met een overbruggingshypotheek. Twee dagen in de week helpt Maria mee in de dagopvang in t Zorghoës, dat gevestigd is in het voormalige gemeenschapshuis Aan de Brug. Haar oudere zus An woont in een zorgwoning in Aan de Brug vanwege haar gevorderde dementie. Het is fijn dat haar zus vlakbij woont. Maria doet ook nog actief mee met activiteiten in het gemeenschapshuis De Alde Kerk en bezoekt geregeld culturele activiteiten in de Beukenhof. Het koffie-uurtje in de kloostertuin op woensdagmiddag slaat ze nooit over, want dan zijn er ook veel schoolkinderen. Alles is vlakbij en goed bereikbaar met haar rollator.

Haar kleinzoon heeft een goede baan in Nijmegen, maar wil in America blijven wonen omdat hij actief is in het verenigingsleven. Hij gaat binnenkort trouwen met een lief Pools meisje en heeft al een woning kunnen kopen. Straks kan hij 2 dagen in de week van thuis werken omdat er een goed glasvezelnetwerk ligt. Haar dochter is verhuisd, naar Engeland nog wel. Contact met de kleinkinderen in Engeland heeft ze vooral via het beeldscherm. De meeste inkopen doet Maria in de dorpswinkel, waar ze ook haar nieuwe paspoort kon afhalen. Wat ze niet kan krijgen in de dorpswinkel, wordt thuis bezorgd op bestelling. Gelukkig heeft t LaefHoës zich ontwikkeld tot een plek waar alle medische zorg beschikbaar is. Ook veel zaken waarvoor ze voeger naar t ziekenhuis moest. Handig is ook dat ze via haar beeldscherm contact kan hebben met de dokter, als ze een keer aan huis gebonden is. Maar t is leuker om zelf naar t LaefHoës te gaan omdat t een gezellige plek is waar je een boek kunt lenen, elke dag een maaltijd kunt krijgen samen met anderen enz. Maria is lid van de Dorpscoöperatie. Twee keer per jaar vergadert ze mee over de plannen voor America. Alle verenigingen en gemeenschapsgebouwen vallen onder de dorpscoöperatie evenals de vrijwillige vervoersdienst. Dat werkt prima omdat zo de krachten gebundeld worden. Ze zeggen dat America een Positief Gezond Dorp geworden is. Wat dat precies betekent, weet Maria niet, maar ze weet wel dat ze een fijn leven heeft in haar eigen America.

Er is veel samenwerking tussen verenigingen en organisaties. De Dorpscoöperatie heeft een paraplu-functie voor alle gemeenschapsaccommodaties, inclusief 't LaefHoës, de kerk de zorgcoöperatie en de wooncoöperatie. De Dorpsraad fungeert als Raad van Advies van de Dorpscoöperatie.

Het dorp kent een aantal evenementen, soms specifiek voor ouderen maar vaak ook voor jong en oud samen. Het slotconcert van Rowwen Heeze is veel kleinschaliger geworden en is nu een van de culturele activiteiten in de Beukenhof. De Kloostertuin is een plek voor veel groene activiteiten, met een accent op gezonde voeding en leefstijl. Interessant is dat juist arbeidsmigranten hierin een actieve rol vervullen. Naast jongeren vormt de grote groep vitale senioren een belangrijke bron voor vrijwilligerswerk. De relatie met de gemeente is uitstekend, juist omdat America zich ontwikkeld heeft tot een vorm van zelfsturing waarbij alle overheidsmiddelen die voor het dorp beschikbaar zijn, democratisch door het dorp zelf worden ingezet waar dat nodig is. Het brede dorpsbudget maakt het ook mogelijk om besparingen in het ene domein in te zetten voor het versterken van de leefbaarheid in het algemeen.

Deel 2

Kenmerken America anno 2019

Ca 2000 inwoners, excentrische ligging, kwetsbaar niveau economische voorzieningen/overmaat aan maatschappelijke voorzieningen, demografische ontwikkeling = beperkte ontgroening, voortgang vergrijzing. Stevig verenigingsleven, deels in transitie (fusies voetbalclub, volleybal etc.). Veel gemeenschapszin, vrijwilligerswerk, maar ook krapte.

Bevolking America op 1 januari	2010	%	2015	%	2020	%	2025	%	2030	%
0 tot 10 jaar	200	9,5	190	9,2	210	10,3	205	10,2	205	10,4
10 tot 20 jaar	320	15,2	265	12,8	205	10,0	190	9,5	205	10,4
20 tot 40 jaar	480	22,8	470	22,7	480	23,5	440	21,9	375	19,1
40 tot 65 jaar	820	39,0	810	39,0	770	37,7	695	34,7	605	30,8
65 tot 75 jaar	165	7,8	175	8,4	215	10,5	285	14,2	360	18,3
75 plus	120	5,7	160	7,7	165	8,1	195	9,7	225	11,5
Totaal	2105		2075		2040		2005		1965	

Bron: CBS Statline en Etil (Progneff 2016)

EEN VITAAL DORP

De enige constante voor een dorp is verandering. Sommige veranderingen zijn positief, anderen zijn negatief. De uitdaging is om constructief met veranderingen om te gaan. Daarbij verschuift het accent steeds meer van een overheid die voor heel veel verantwoordelijk is, naar de gemeenschap die voor steeds meer onderdelen eigen regie neemt. Die eigen regie is al decennia lang sterk in het verenigingsleven. De laatste jaren komen daar steeds meer bewonersinitiatieven bij in het publiek domein. Bijv. energiecoöperaties, glasvezelcoöperaties, wooncoöperaties, zorgcoöperaties etc. Ook t LaefHoës is daar een voorbeeld van en anno 2019 wordt in America ook nagedacht over een wooncoöperatie en een zorgcoöperatie. Belangrijk vraagstuk voor de komende jaren is, hoe het dorp eigen regie neemt in partnerschap met de gemeente en andere instanties als Wonen Limburg en zorgorganisaties. Slim samenwerken is daarbij de opgave. Wanneer de trekkers in het dorp elkaar versterken ontstaat thermiek: het vermogen om veranderingen om te zetten in positieve ontwikkeling.

EEN LEVENSLOOPBESTENDIG DORP

De term levensloopbestendig heeft vooral betrekking op het dorp als de plek waar mensen in de eigen omgeving op een fijne manier kunnen blijven leven en wonen, ook als ze kwetsbaarder worden. De zelfredzamen regelen dat zelf, voor de kwetsbaren is extra aandacht nodig. Dat geldt niet alleen voor degenen met een beperking of aandoening, er is ook extra aandacht nodig voor de ondersteuning van mantelzorgers. Extra aandacht begint met kwetsbare jongeren en loopt door tot kwetsbare ouderen. Naast fysieke voorzieningen (woningen, ontmoetingsplekken, accommodaties, inrichting openbare ruimte, vervoer..) gaat het vooral over gemeenschapszin (omzien naar elkaar, relatie jong/oud, omgaan met eenzaamheid, dementie etc.).

Deel 3

Nadere uitwerking

Leefbaarheid is de mate waarin de omgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften van de bewoners. America vitaal en levensloopbestendig betekent op de eerste plaats dat America een gemeenschap is waar

mensen willen en kunnen wonen en leven. Het dorp moet een levende gemeenschap zijn. Dat vereist een aantal kwaliteiten, fysiek, economisch en sociaal, aangepast aan de veranderingen die zich voltrekken.

Woningen en de publieke ruimte.

Voldoende geschikte woningen zijn een wezenlijke voorwaarde. Starters, eengezinswoningen, seniorenwoningen en beschut wonen voor mensen in een kwetsbare positie. Dat is een spannende opgave voor kleine kernen omdat de woningvoorraad, die overwegend bestaat uit grotere eigendomswohnungen en weinig huurwoningen, op termijn niet past bij de demografische ontwikkeling. Daarom bouwen woningcorporaties weinig huurwoningen in kleine kernen en is het noodzakelijk om creatief om te gaan met de bestaande woningvoorraad en aangepaste nieuwbouwplannen. Via een wooncoöperatie kan het dorp daarin zelf de trekker worden. Samenwerken met bij voorbeeld Wonen Limburg is geboden. Wonen Limburg zet zijn expertise in ter ondersteuning van de wooncoöperatie America. Wonen Limburg ontwikkelt zich (mede) als een faciliterende dienstverlener.

Ook de publieke ruimte is niet aangepast aan de bevolkingssamenstelling die er aan komt. De publieke ruimte is nu nog vooral ingericht voor gezinnen, veel ruimte voor de auto etc.

Voorzieningen.

Basale voorzieningen zijn een basisschool met buitenschoolse opvang, maatschappelijke accommodaties, een winkel voor dagelijkse levensbehoefte, horeca en lokale ondernemers.

Huisartsenzorg in het dorp is beslist ondersteunend. Maar ook andere voorzieningen die het mogelijk maken om zo lang mogelijk in de eigen omgeving te kunnen blijven wonen, zijn noodzakelijk. Bijvoorbeeld thuiszorg, fysio e.d. Het hebben van een dorpsdagvoorziening / dagverzorging is met name voor ouderen in een kwetsbare positie belangrijk. Nagedacht moet worden over alternatieve vormen van dagopvang. Te denken valt een Odensehuis (open voor personen met een aandoening en diens mantelzorgers, een meer open opzet van een dagopvang zonder strikte begin en eindtijden of (gedeeltelijke) openstelling in het weekend. Hoe dan ook, een deel van de zorg zal moeten komen via gemeenschapszorg.

Hoe meer voorzieningen beschikbaar zijn, des te aantrekkelijker wordt het vestigingsklimaat. Ten aanzien van maatschappelijke voorzieningen is er anno 2019 sprake van een overmaat in America. De opgave is om naar slimme combinaties te zoeken (inclusief leegstand kerk e.d.). Ten aanzien van economische voorzieningen zullen de kleinere winkels / ondernemers op termijn wellicht verdwijnen (geen opvolging) en is het zaak om te zoeken naar nieuwe economische dragers. Toerisme, o.a. van de grotere parken en B&B, biedt kansen

Gemeenschapszin/verenigingen.

Je moet je thuis voelen, welkom zijn, veilig voelen.

Ontmoeten is daarvoor belangrijk. Het schoolplein, dorpscafé, sportvereniging, gemeenschapshuis.

Voor minder mobiele mensen is vervoer van belang.

Kinderen moeten met andere kinderen kunnen spelen. Mensen moeten elkaar kunnen ontmoeten. De gemeenschapszin speelt een grote rol. Kunnen sporten of andere vrijetijdsbesteding in of nabij het dorp. Het dorp moet schoon, vriendelijk en fleurig zijn. America tovert een glimlach op je gezicht.

Diversiteit.

De bevolkingsofbouw moet divers zijn. Dat geldt voor de leeftijd, gezinssamenstelling als ook voor de achtergrond (arbeidsmigranten) van mensen. America zal verder vergrijzen maar moet ook aantrekkelijk blijven voor jongeren en gezinnen. Juist de groep arbeidsmigranten kan daarbij een belangrijke doelgroep zijn. De verbinding maken met deze (nieuwe) dorpsgenoten is van wezenlijk belang. Een actieve benadering door mensen welkom te heten, ze helpen bij het ontdekken van de mores van een dorp en ondersteuning vanuit het dorp bij het leren van de Nederlandse taal doen er toe. Het is goed denkbaar dat personen die eerder als arbeidsmigrant in America zijn komen wonen daar een belangrijke rol in vervullen.

Deel 4

Hoe werk je aan een vitaal en levensloopbestendig dorp?

- Zeggenschap / eigenaarschap
De gemeenschap moet bepalen wat nodig is. Invloed moet georganiseerd worden. Daarvoor is slimme samenwerking nodig, waarbij het coöperatief model interessante mogelijkheden biedt. We zijn met de gemeente in gesprek over het verleggen van taken en verantwoordelijkheden rond de transitie/WMO en

zullen daarin samenwerking zoeken met professionele aanbieders. Via een groeimodel werken we aan een nieuwe vorm van partnerschap tussen gemeente, professionele organisaties en eigen verantwoordelijkheid van het dorp. Daarnaast wordt met Wonen Limburg gesproken over een geleidelijke overdracht van beheer van Aan de Brug. Overdracht kan efficiencyvoordelen bieden. Langs die weg is het tevens mogelijk dat 'het dorp' invloed krijgt op de woningtoewijzing.

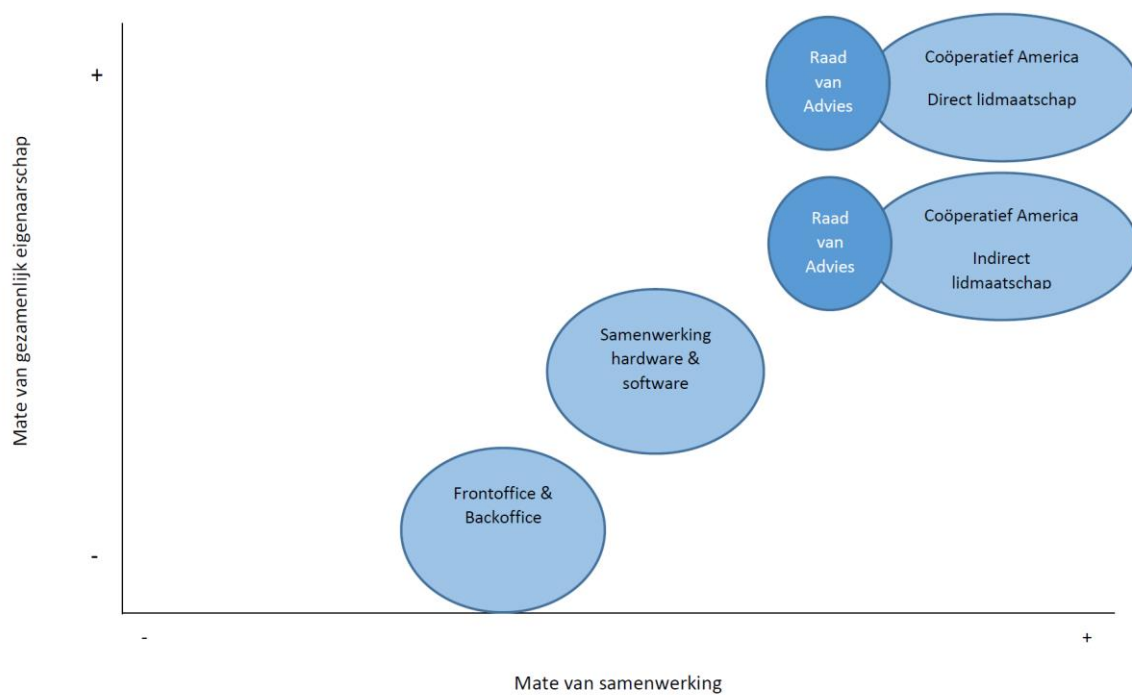
- Actieve gemeenschap.
'Het dorp' moet het willen! Zonder een actieve betrokkenheid van de Amerikanen ontstaat er geen vitaal en levensloopbestendig dorp. De grenzen van vrijwilligerswerk moeten daarbij wel bewaakt worden. Om de betrokkenheid te vergroten wordt 'de stip op de horizon' samen met het dorp bepaald. OP 20 november 2018 was daarover al een Dorpscafé (zie bijlage 2).
- Kartrekkers (slim organiseren)
Idealisten, omdenkers, enthousiastelingen zijn nodig. Het vuur moet aangewakkerd worden en blijven. America is een dorp van 'doeners'. Het is lastiger om vacatures in diverse besturen in te vullen. Het blijft nodig dat een groep Amerikanen ontwikkelingen blijft aanjagen.
Omdat naast het verenigingsleven een sterke stroom van nieuwe maatschappelijke activiteiten (bijv zorg) ontstaat, is het nodig om het bestuurlijk draagvlak in America slimmer te organiseren. Krachten moeten gebundeld worden. Het advies van de Hogeschool Arnhem Nijmegen (KRAKE) geeft daarvoor een aantal interessante richtingen aan (zie bijlage 1). In januari starten de gesprekken over de organisatie van het dorp.
- Juiste randvoorwaarden
Een passend voorzieningenaanbod, woningen en een goede woonomgeving zijn nodig. Dat is een gezamenlijke opgave van gemeente, organisaties als Wonen Limburg en bewoners. Daarbij is het noodzakelijk om buiten de bestaande kaders te denken om tot creatieve en adequate oplossingen te komen. Concrete opdrachten zijn bij voorbeeld het herbestemmen van de Bondszaal, de kerk en de pastorie en het herinrichten van Aan de Brug. Andere woonvormen (community) kunnen een antwoord vormen op de behoefte aan de beschut wonen en het bestrijden van sociaal isolement. De werkgroep Wonen in America stimuleert een woningproject waar koop, sociale huur en particuliere verhuur mogelijk gecombineerd worden.

Tot slot

Anno 2019 is in America een aantal belangrijke randvoorwaarden aanwezig op basis waarvan met vertrouwen de toekomst tegemoet getreden kan worden. Niet dat het realiseren van een toekomstbestendig America een eenvoudige opgave is. Het wordt een proces met veel open en soms ingewikkelde vraagstukken. Het vraagt van dorpsbewoners en van maatschappelijke partners energie, lef en misschien bovenal lol om samen dit proces in te gaan. Als het ergens mogelijk is om een vitaal en levensloopbestendig dorp te behouden, dan is dat wel America. America dat stiët in 2019 en stiët nog steeds in 2030!

Bijlage 1 Advies KRAKE:

Effectieve en efficiënte wijze van organiseren van America

Figuur 1 Grafische weergave ontwerpscenario's effectieve en efficiënte organisatie van America

Bijlage 2 Uitkomsten Dorpscafé 20 november 2018

HOE HOUDEN WE AMERICA VITAAAL VOOR DE TOEKOMST

BLIJVEN DOEN • Dorpsondersteuner (ondersteund door jeugd) • Vervoer America • Elkaar blijven ondersteunen • Voorzieningen als Aan de Brug behouden (betaalbare prijzen) • Actief blijven met werkgroepen / vrijwilligers behouden. • Belangrijke zaken blijven herhalen • Overleg tussen verenigingen • Mensen blijven informeren (vaker nieuwsbrief) • Bijeenkomsten op de middag plannen • Huizen blijven bouwen, zorgen dat we de mensen in America houden • Aandacht blijven geven aan dorpsbijeenkomsten met oog op toekomst • Trots blijven op dorp • Dorpscoöperatie uitbreiden • Leefbaar houden (middenstand) • In gesprek blijven met elkaar • Verenigingen boodschappen doen in het dorp	NIET (MEER) DOEN • Niet nog meer accommodaties bouwen. • Niet denken dat het gras bij de burens groener is
BETER DOEN • Jeugd en ouderen verbinden. Bv via basisschool of bijverdienen met klussen. • Vrijwilligers behouden ('zorg en welzijn') • Samenwerken kleine kernen (buurdorpen) samen leren en optrekken. • Zwerfvuil buitengebied • Niet te veel hooi op de vork • (Nog)beter samenwerken • Boodschappen doen in America • Dag en nachtvoorziening ouderen. • Acute opvang • Beter samenwerken met Poolse mensen • Aanwezigheid huisarts • Accommodaties en verenigingen centreren / samenwerken • Meer continuïteit in aanbod zorg (denk aan huisarts) • Meer bekendheid geven aan werkgroepen	ANDERS DOEN • Voorzieningen demementerende ouderen (dagvoorziening door vrijwilligers + professionals) • Rol Zonnebloem en andere vrijwilligersorganisaties • Veiligheid / verlichting • Jongeren meer betrekken bij besturen • Informatievoorziening voor slechtziende en slechthorende mensen • Hulpmiddelen en waar men terecht kan • Jeugd van 12 - 16 jaar activiteiten aanbieden • Acute oproep vervoer America • Kompaswoningen; lagere huurprijzen anders schiet het zijn doel voorbij • Minder verplichtende activiteiten (meer spontaan ergens aan deel kunnen nemen) • Visvijver (pool vrijwilligers) opschudden • Opvang demementerende (professioneel/vrijwilligers); dagopvang + 24-uurs zorg. • Hoe krijg je jeugd bij het dorp betrokken? • Dorpscafés met thema's voor elke doelgroep, jongeren, jonge gezinnen.